

Ur *Fjärde internationalen* (Göteborg) 2/1990

Paul Le Blanc

Valnederlaget i Nicaragua

Den revolutionära rörelsen i världen och folket i Nicaragua led nederlag den 25 februari 1990. De amerikanska presidenterna Ronald Reagans och Georges Bushs utrikespolitik (genomförd i ett årtionde med ovärderligt stöd från Kongressen samt från såväl konservativa som liberaler i det republikanska och demokratiska partiet) vann vad som tycktes en chockerande seger. Sandinisternas revolutionära regering besegrades av en majoritet av den nicaraguanska valmanskåren, som röstade fram en ny regering.

Violeta Chamorro, den segrande Nationella Oppositionella Unionens (UNO) presidentkandidat, betraktas inte som någon särskilt kunnig eller erfaren politiker. ”Violeta valdes inte för sina talanger som president”, erkände en oppositionell strateg öppet. ”Violeta valdes för att vinna”.¹ John B. Oakes på *New York Times* kommentar löd:

Fru Chamorro är givetvis den ”enade” oppositionens kandidat, en opposition som består av oeniga anti-sandinister av alla schatteringar i det politiska spektrat. Ännu viktigare är att hon också är president Bush och Utrikesdepartementets kandidat. Hennes kampanj har delvis betalats av de amerikanska skattebetalarna, och hon har Washingtons helhjärtade moraliska och politiska stöd.

Oakes skrev en smått ironisk kommentar i vilken han uppmanade Daniel Ortega att ge upp valet till förmån för Chamorro:

Sandinisterna kan ta det lugnt medan betraktar den bittra splittringen i Chamorros koalition som leder till att den faller samman från nu och fram till nästa val. Inget annat än USAs stöd och hoppet om att sandinisterna drivs ut håller den samman.

I själva verket förväntade sig Oakes och de flesta andra amerikanska politiska observatörer och journalister att Ortega skulle vinna. De förlitade sig på de väljarundersökningar som gjorts och som inte alls visade sig hålla måttet. Oakes pekade skämtsamt på att en seger för Chamorro skulle ”tvinga Bush... att göra en verklig kraftanstängning för att dra Nicaragua ur det ekonomiska träsk som vi gjort vårt bästa för att knuffa ner landet i.”² Faktum är att en majoritet av nicaraguanerna tycks ha hoppats att det skulle gå så och därför röstat för detta.

USA-imperialismens påtryckningar

Alltsedan det tidiga 80-talet har den Sandinistiska Nationella Befrielsefrontens (FSLN) revolutionära regering utgjort en måltavla för de imperialistiska politikerna. En kombinerad strategi av ekonomisk strypning och militär intervention, som innefattat stöd till contras och ett ständigt återkommande hot om en amerikansk intervention, har gjort sig gällande under nästan ett årtionde. ”Reagans män vill otvivelaktigt göra vad Nixon och Kissinger gjorde i Chile – få ekonomin att skrika –”, skrev en amerikansk missionär 1983. ”De hoppas att detta kommer att leda till missnöje och försvaga regeringen.”³

En amerikansk diplomat kommenterade några år senare att USAs politiker kände att de inte kunde ”förlora” på contras politik, eftersom – även om contras misslyckades militärt – ”idén var att sandinisterna skulle reagera på två alternativa sätt. Antingen skulle de tillåta en liberalisering och sluta exportera revolutionen, vilket är helt okej. Eller också skulle de strama åt,

¹ Mark A. Uhlig: ”Opposing Ortega”, *New York Times Magazine*, 11 februari 1990, s 72.

² John B. Oakes: ”To Ortega: Throw the Election”, *New York Times*, 24 februari 1990.

³ Paul Le Blanc: *Permanent Revolution i Nicaragua* (New York: FIT, 1984) s 28

alienera sitt eget folk, sitt internationella stöd och sina uppbackare i Förenta staterna och i det långa loppet göra sig själva mer sårbara.”⁴

FSLN och demokratin

FSLNs ledarskap försökte motverka de negativa återverkningarna på flera sätt. Ett av de viktigaste var beslutet att **inte** ”strama åt”, utan snarare vidmakthålla den politiska pluralismen och försöka använda de demokratiska valen för att vinna stöd för FSLNs ledarskap och dess politik. I valet 1984 var de framgångsrika och erhöll mer än 64 procent av rösterna. Under perioden fram till valen, förklarade FSLNs Bayardo Arce skämtsamt, att lyckade val skulle kunna diskreditera den reaktionära USA-administrationens förtalskampanj mot den revolutionära regimen:

Folket kommer på ett borgerligt sätt att erkänna denna sandinism, som är totalitär och marxistisk, som innebär slutet på friheten och sprider det sovjetiska och kubanska inflytandet, d v s allt som små barn slukar i sig.

Arce underströk att en demokratisk valseger skulle kunna få revolutionen att ta ett steg framåt:

Låt folket rösta för en fortsatt jordbruksreform. Låt dem rösta för allt som gjorts under revolutionen, för läs- och skrivkunskheten, vuxenutbildningen, konfiskeringarna, nationaliseringarna av bankerna och utrikeshandeln, fri utbildning, de sovjetiska och kubanska militära rådgivarna, revolutionens internationalism. Låt dem rösta för allt detta. Det är revolutionens verklighet och allt som vi har gjort har utvecklats åt detta håll.⁵

Det var detta som en majoritet av de nicaraguanska väljarna röstade för i valet 1984 – till Reagan-administrationens och dess nicaraguanska borgerliga allierades stora fasa. Det var de som ettrigt förkastade valen som ”uppgjorda” och ”en skam”, trots att uppriktiga observatörer av olika politiska övertygelser dokumenterade att valen gått rätt till. Till exempel visade Abraham Brumberg – före detta redaktör för det amerikanska Utrikesdepartementets tidskrift *Problems of Communism* – att ”valen var utomordentligt rättvisa, valhemligheten hade klanderfritt övervakats, antalet störande incidenter (rapporterade av de deltagande partierna) var anmärkningsvärt lågt”. Han tillade:

Det förekom inte något valfusk. Det fanns ingen orsak att fuska, av den enkla anledningen att det inte råder någon tvivel om att FSLN ändå hade stöd från det överväldigande flertalet i landet.⁶

Efter valet 1984 såg det nicaraguanska folket emellertid hur allt fler av revolutionens landvinningar gick förlorade. Levnadsstandarden sjönk slutligen långt under nivån före revolutionen (till 40-talets nivå, enligt vissa). Trots den oerhört försämrade livskvaliteten i landet, fortsatte FSLN att institutionalisera en demokrati baserad på fria val genom en ny konstitution, som fem år senare ledde till de nya val som konstitutionen krävde. Sandinisternas valarbetare skyllde den ekonomiska krisen på den amerikanska imperialismen. En hård åtstramningspolitik under 1988-89 ledde till blygsamma ekonomiska förbättringar under valperioden 1989-90. Men förbättringarna kom tydligt alltför sent och var alltför små. Dessutom krävde kriget sin tribut: Även om FSLN hela tiden förmådde besegra contras (och contras – som Amnesty International ansåg vara orsaken till merparten av övergreppen mot de mänskliga rättigheterna i Nicaragua – lyckades aldrig vinna något masstöd). Om sandinisterna vann valet, tycktes det klart att striderna skulle fortsätta.

⁴ Paul Le Blanc, ”Understanding the Nicaraguan Revolution”, *Bulletin in Defense of Marxism*, oktober 1989, s 10.

⁵ Robert S. Leikin och Barry Rubin, red, *The Central American Crisis Reader* (New York: Summit Books, 1987), s 294, 296.

⁶ Abraham Brumberg, ”Nicaragua: A Mixture of Shades”, *Dissent*, Spring 1986. Abraham Brumberg, ”Sham and Farce in Nicaragua?”, *Dissent*, Spring 1986.

I valet i år hoppades sandinisterna kunna upprepa triumfen sex år tidigare. ”*Todo será mejor*” (Allt ska bli bättre), löd ett av FSLNs budskap under valkampanjen. Men det hade inte blivit bättre sedan folket röstat för sandinisterna 1984 och många var inte övertygade om att en andra röst på FSLN skulle leda till förbättringar.

”Det var bra att sandinisterna avsatte Anastasio Somoza”, förklarade en utfattig kvartersinvånare för den Nationella radions korrespondent.⁷ ”Det finns delar av revolutionen som vi vill behålla. Det var inte därför vi röstade på UNO. Vi röstade för en förändring.” Många väljare pekade speciellt på den ekonomiska bristsituationen och arbetslösheten, men även på värnplikten och offren i kriget mot contras som kom hem i säckar. De uttryckte en bitter besvikelse över de ledare de en gång hade stött:

Sandinisterna har förrått revolutionen. Nu har UNO lovat förändring. Låt oss hoppas att de genomför den.

Den sandinistiska revolutionen har uppenbart gett människor en känsla av ökad makt och det finns ingen full förståelse för att denna kommer att undergrävas under det borgerliga styret. Som en kvartersinnevånare sade om UNO:

Vi ger dem tre eller fyra år. Och om vi inte tycker om dem sedan, kastar vi ut dem. Här är det folket som bestämmer: Det är en sak som vi har lärt oss.

Inte alla arbetare och fattiga kände så, vilket de 41 procent av rösterna som FSLN fick bevisar. Men många gjorde det – tillräckligt många för att ersätta sandinisterna med den borgerliga koalitionen. FSLNs ledare hade under de gångna åren mer än en gång hävdat att de var emot att borgarna återfick den politiska makten och att den demokrati de slagits för inte var en där makten skulle kunna ”slumpas bort” till den gamla tidens politiker. Samtidigt som valen i år på intet sätt var någon ”bortslumpning”, står det klart att sandinisterna och deras anhängare på grund av USA-imperialismens påtryckningar tvingats göra avsteg från den demokrati de offrat så mycket för.

En avgörande fråga restes i FSLNs uttalande om demokrati 1980:

Demokrati innebär inte bara val. Det är något mer, mycket mer. För en revolutionär, för en sandinist, innebär det folkets deltagande i politiken, ekonomin, sociala och kulturella frågor. Ju mer folk lägger sig i dessa frågor, desto mer demokratiska blir de. Och det måste sägas en gång för alla: Demokratin varken börjar eller slutar med val. Det är en myt att vilja reducera demokratin till detta. Demokratin börjar i de ekonomiska förhållandena, när ojämlikheten i samhället börjar minska, när arbetarna och bönderna förbättrar sin levnadsstandard. Det är först då den verkliga demokratin börjar.⁸

Denna genuina, pulserande demokrati stäcktes i Nicaragua av den ekonomiska kris som orsakats av imperialismens angrepp, under trycket av kriget mot contras och genom de kompromisser sandinisterna kände sig tvungna att göra med den inhemska och internationella kapitalismen. Det var inte bara en förödande ekonomisk kris, utan också en upplösning av många av de massorganisationer som hade varit en så betydelsefull del av den revolutionära processen under sandinisternas första år av kamp och makt. Den arbetande befolkningens demobilisering och demoralisering gav djupa sår i det folkliga stödet åt FSLN.

Revolutionens begränsningar

Inom vänstern har en del kritiserat sandinisterna för att de lagt alltför stor vikt vid ”borgerliga” val. Andra har varit kritiska till att de misslyckats ta djärva kliv mot socialismen. I själva verket är sandinisternas engagemang i de nyligen hållna valen en del av deras breda demo-

⁷ Sämt den 26 februari 1990

⁸ ”Permanent Revolution in Nicaragua”, s 23.

kratisk övertygelse. Detta är i sin tur en väsentlig beståndsdel i deras socialistiska perspektiv. Det är samtidigt en missuppfattning att tro att socialismen kan nås i ett enskilt, isolerat land. I en artikel som jag skrev förra sommaren, *Att förstå den nicaraguanska revolutionen*, finns det flera punkter som är värda att upprepas:

Vi har sett att kollektiviseringen av ekonomin under nuvarande förhållanden knappast kan förväntas lösa landets problem. Tvärtom kan det resultera i att det blir kärvare än någonsin. Regeringens försök att upplåta visst utrymme för den nicaraguanska kapitalismen för att försöka förhindra att ekonomin helt bryter samman, har lett till att FSLN försöker tygla eller kontrollera den arbetande befolkningens militans och radikalism. Detta undergräver arbetarnas moral och kraften hos folket, något som varit oerhört viktigt i revolutionen. Dessutom har regeringens blandekonomiska politik och andra sociala och ekonomiska beslut av sandinisterna inte förhindrat den drastiska försämringen av arbetarnas och böndernas levnadsstandard. Det är troligt att allt fler håller FSLN-regimen ansvariga för den förvärrade situationen. Faran för att arbetarstyret i Nicaragua fragmenteras och vittrar bort existerar därmed. Om detta fortsätter kan sandinisterna ställas inför tre möjligheter:

- (1) att utnyttja de demokratiska val som står inskrivna i den nya konstitutionen för att tillåta de borgerliga politiska krafterna att ta över regeringsmakten (som gör det möjligt för FSLN att spela en oppositionell roll – såvida inte de inte möts av repression eller demoraliseras);
- (2) att slå om från en revolutionär socialistisk väg till en ”radikal nationalistisk”, liknande den som den mexikanska revolutionen slog in på under 1900-talets första årtionden (även om denna kursändring förmodligen skulle leda till en splittring bland FSLNs marxistiska grupper);
- (3) eller att välja att nationalisera ekonomin, med risk för kaos och politiskt auktoritärt styre.⁹

En del vänsterfolk kanske tycker att den tredje möjligheten vore det bästa, utifrån de kubanska och ryska revolutionernas exempel. Men de nationaliseringar som skedde under den kubanska revolutionens första tid, backades upp genom det enorma stödet från Sovjetunionen, som från början (och tack vare perestrojkan alltmer under det sena 80-talet) vägrat spela samma roll när det gäller Nicaragua. De nationaliseringar som skedde under sovjetrepublikens första dagar gick först både Lenin och Trotskij emot, på grund av fruktan för att ekonomin skulle kollapsa – det rådde stor brist på experter och företagsledare. Den tidiga sovjetrepubliken drabbades verkligen av en ekonomisk kollaps, det folkliga stödet för bolsjevikerna minskade snabbt och under inbördeskrigets och den utländska interventionens desperata förhållanden tvingades bolsjevikerna tillgripa auktoritära åtgärder för att kunna överleva.

Snabba nationaliseringar i Nicaragua skulle mycket väl ha kunnat leda till liknande konsekvenser. Varje försök från vänstern att införa en regim som de breda befolkningslagren inte stöder kan bereda vägen för en amerikansk intervention – det visar erfarenheterna från Grenada. Auktoritära medel undergräver inte bara de socialistiska målen – den sandinistiska revolutionens styrka har hela tiden varit det folkliga stödet. Dessutom skulle nationaliseringar medföra att staten kontrollerar en förödd, utfattig ekonomi som – mot bakgrund av läget i världen – skulle vara mer isolerad och diskriminerad än någonsin.

I artikeln *Att förstå den nicaraguanska revolutionen* föreslog jag två åtgärder som skulle kunna föra den sandinistiska revolutionen ut ur återvändsgränden. Den ena handlade om att sandinisterna skulle kunna ta till ”folkligt-demokratiska lösningar – att inspirera och mobilisera landets arbetande folk – för att ta krafttag mot de allvarliga problemen”. Men samtidigt som valkampanjen kan ha varit ett steg i denna riktning, var det ett misslyckande. Den andra åtgärden var mer avgörande:

Det som händer utanför Nicaragua, som t ex framgångsrika socialistiska revolutioner på annat håll i Latinamerika, kan bana vägen för nya möjligheter till en progressiv utveckling av den nicaraguanska revolutionen.

⁹ ”Understanding the Nicaraguan Revolution”, s 15.

Det finns en kritik som kan och bör riktas mot FSLNs politik i flera frågor. Även om sandinisterna inte hade begått några som helst misstag, kan man emellertid ifrågasätta om valnederlaget skulle ha kunnat undvikas. Den ”objektiva faktorn” fanns fortfarande kvar – den nicaraguanska revolutionens relativa isolering under mer än ett årtionde.

Den historiska erfarenheten visar att revolutioner för att upprätta en socialistisk demokrati i ett enda land inte är möjliga, så länge de är isolerade från andra försök i den riktningen på andra håll. Det är allmänt erkänt att det folkliga masstödet för 1917 års bolsjevikiska revolution i Ryssland under de hårda åren av inbördeskrig inte alls förblev intakt – inte ens under Lenin och Trotskij. Det minskade dramatiskt under perioden 1918-1921. Auktoritära och byråkratiska deformationer blev följderna. Och än mer: den tio år långa isoleringen av bolsjevikrevolutionen ledde till att byråkratin besegrade arbetarmakten i de större och mäktigare sovjetrepublikerna. Tyska revolutionens misslyckande 1918-23 (liksom arbetarnas revolutionära kamp i andra länder) var minst lika skyldig till detta som de bolsjevikiska ledarna misstag. Det är inte möjligt att arbetarmakten kan upprätthållas i det oändliga i ett isolerat och utfattigt land.

I viss mening förlorades valet i Nicaragua på slagfälten och i kvarteren i El Salvador – där FMLN inte lyckades vinna några avgörande segrar; i valdistrikten i Brasilien – där Arbetarpartiet (PT) inte lyckades (åtminstone inte just nu) komma till makten; på gatorna i Förenta Staterna – där aktivisterna mot en amerikansk intervention framgångsrikt mobiliserade för att förhindra en storskalig invasion av Nicaragua, men misslyckades få slut på contras krig och USAs ekonomiska aggression.

Vi kan givetvis vara mer kritiska mot den centralamerikanska anti-interventionsrörelsen i USA än mot de revolutionära rörelserna i El Salvador och Brasilien, eftersom vi bättre känner till den förstnämndas begränsningar och brister. Kampen är långtifrån över på dessa och andra politiska arenor, men faktum kvarstår att de den 25 februari 1990 var oförmögna att få slut på den sandinistiska revolutionens relativa isolering och USAs aggression. Här är det värt att upprepa att mycket av ansvaret för nederlaget måste läggas på dem som borde ha ökat det ekonomiska stödet till det nicaraguanska folket, men som stod fast vid att skära ner det: Sovjetunionens byråkratiska ledarskap. Under Brezjnevs och hans närmaste efterföljares tid, stod det klart för sandinisterna att det sovjetiska stödet skulle vara minimalt. Michail Gorbatsjovs nya utrikespolitik med ett ännu större samförstånd med imperialismen, skar av en viktig livsnerv för den nicaraguanska revolutionen.

Socialdemokratin begick ett ännu allvarligare förräderi. Socialistinternationalens reformistiska politiker var i allt högre grad missnöjda med sandinisternas revolutionära engagemang och ville tvinga dem att omvandla den nicaraguanska revolutionen till en borgerligt demokratiskt maktutövning. I besvikelsen över FSLNs vägran att gå med på detta, började många av dem arbeta för att sandinisterna störtades. Till exempel skrev en ”demokratisk socialist” i Förenta Staterna, Michael Walzer (redaktör för tidskriften *Dissent*, med förgreningar till Amerikas Demokratiska Socialister och den liberala flygeln inom det Demokratiska partiet), en inflytelserik artikel i vilken han förespråkade att stödet till contras skulle upphöra, samtidigt som han tillade:

Även om vi uppnår detta, kommer sandinisterna fortfarande vara våra fiender; och vi borde förbli deras fiender. Så långt vi kan försvåra det för dem, ekonomiskt och politiskt, ska vi göra det.¹⁰

Arbetarmaktens framtid i Nicaragua

Vi har hävdats att proletariats diktatur, definierad som de arbetande massornas politiska hegemoni, upprättats genom den sandinistiska revolutionen. Den kommande regimen kommer säkert att göra sitt bästa för att rasera den. De nicaraguanska arbetande massornas medvetande

¹⁰ Michael Walzer, ”Bleeding Nicaragua”, *The New Republic*, 28 april 1986.

har, under nuvarande villkor, visat sig vara för låg för att garantera arbetarmaktens framtid. Befolkningens (långt ifrån hela, men en majoritet) utmattning och demoralisering har lett till illusioner och förhoppningar om att "Violetas" förmåga är större än "Daniels".

Det är oerhört viktigt att vi försöker lära oss lika mycket om sandinisternas nederlag som vi försökte lära oss om deras segrar – att se verkligheten i vitögat, också när lärdomarna är smärtsamma. Men det är ändå fortfarande för tidigt att göra de slutgiltiga bedömningarna. Det är nödvändigt att se vad imperialisterna gör nu, vad de olika delarna av den instabila UNO-koalitionen gör, vad sandinisterna gör, men framför allt Nicaraguas arbetande folks svar.

Det är fullt möjligt att chocken den 25 februari kommer att leda till en kris inom FSLNs led. Sandinisterna har lidit sitt svåraste nederlag sedan 1960-talet. Men sandinisterna – i vars led många av vår tids bästa revolutionärer finns – lever kvar. Nederlaget kan utnyttjas för att fördjupa förståelsen, stärka organisationen och öka FSLN-medlemmarnas inflytande, att göra dem till en mer mogen och respektingivande revolutionär kraft än någonsin.

Det finns en fara för att de före detta contrasenheterorna kommer att omorganiseras till döds-skvadroner och bekämpa "sandino-kommunisterna". FSLNs insisterande på att hålla kvar kontrollen över armén och polisen beror på att de inte kommer att gå med på att detta sker. Det finns en annan fara, nämligen att Chamorros regering kommer att begära "fredsbevarande" hjälp från USA, för att komma tillrätta med "våldet från vänstern och högern". Även om Chamorro kan räkna med stöd från USA för att mildra den ekonomiska kris som skapats genom USAs aggression, är det å andra sidan inte troligt att den mer omfattande kris och det "normala" förtrycket mot kapitalismen i den "Tredje världen" kan trollas bort. Inför denna nakna verklighet är det inte särskilt troligt att vänstern, högern och centern inom UNO-koalitionen kommer att hålla samman.

En konfrontation mellan de arbetande massorna och en regering som slåss för att utvidga den "privata sektorns" inflytande är oundviklig.

Chamorros regim måste, för att behålla sin borgerliga bas, utan att tveka angripa sandinisternas jordreform, liksom många av de landvinningar som nåtts av de arbetande i den industri som fortfarande är livskraftig i landet – såväl inom den nationaliserade som den privata sektorn. Hittills har sandinisterna varit tvungna att föra en blandekonomisk politik och de har uppmanat arbetarna till återhållsamhet. Men FSLN kommer inte längre att vara tvungna till det. Men vad kommer att hända när Chamorro av egna intressen försöker avväpna sandinisternas väpnade styrkor och polis, och ersätta dem med en armé och en poliskår som tjänar de nicaraguanska kapitalisternas och jordägarnas intressen? Valet har öppnat vägen för en del avgörande kraftmätningar, men utgången är ännu oviss.

FSLN är fortfarande det största, starkaste och mest sammanhållna enskilda partiet i Nicaragua, med betydande folkligt stöd. FSLN kan återigen bygga upp massrörelserna och samla ihop sina fyrtio procent av ledamöterna i Nationalförsamlingen för att försvara och föra fram landets arbetande folks intressen. FSLN kan fortfarande samla en majoritet – kanske tillsammans med andra vänsterkrafter – kring ett program för att gjuta nytt liv i revolutionen och få den att ta ett steg framåt.

Faktum kvarstår att framstegen för den revolutionära kampen i Nicaragua – liksom i USA – är en del av en internationell process, som påverkas av framgångar och bakslag i var och en av världsrevolutionens sektorer. Den nicaraguanska revolutionens framtid kommer **till viss del** avgöras av vad vi kan göra i USA: Bygga upp en bred rörelse mot USAs intervention i Centralamerika (och på annat håll) men också bygga upp en revolutionär organisation som kan bidra till att skapa en massomfattande socialistisk rörelse bland arbetarna i Förenta

Staterna. Och när vi gör det, kommer vi ha mycket att lära av, men också lämna våra bidrag till, den nicaraguanska erfarenheten.

Kampen går vidare.

8 mars 1990

Översättning: *Lars Kaage*

Ur *Bulletin in Defense of Marxism*, april 1990